

14. Aug.

*23. 2.
1852.*

A SZEGEDI

KEGYES TANITÓRENDI

NAGY-GYMNASIUM

É V K Ö N Y V E

1851-2-KI TANÉVRE.

SZERKESZTÉ

NAGY MÁRTON,

TANODAIGAZGATÓ.

A Viki G. v. Alton Baloni.

GRÜNN JÁNOS NYOMDÁJÁBÓL SZEGEDEN.

**Történet az élet mestere , idők tanúja , igazság világossága.
Cicero.**

A tanoda történeti vázlata.

A magas kormány legfontosabb ügyeinek egyike elvitázhatlanul az ifjuság nevelése, és annak minden hasznos ismeretekre oktatása. Mivel ha az jókor nem képeztetik; lehetlen, hogy mássá, mint henyo és az álladalomnak nagy részben veszélyes tagjává ne váljék, egyes társulatoknak, sőt magának a családnak, melytől létét kölcsönözte, terhére ne növekedjék. S ez vala oka, hogy már ős időkben, midőn a felvilágosodás hajnala homályából kibontakozni indult, azon népek, melyek nem valának egészen vadak, a nevelést és tanítást, melyek a közboldogság megállapítására nélkülözhetlenek, legelső gondjokká tették.

Hogy a képzőintézeteknek, mint, az állam jóllét e alapközlönyeinek, fölállítása és elrendezése nem mindenkire bízott, hanem egyenesen a legfőbb hatalomnak fölségi gondjaihoz számított, a történelem kétségbe vonhatlanul tanusítja. A fölség gondja t. i. mindenre kiterjed, mi a közjóllétet előmozdithatja: innét van, hogy egy jól rendezett nevelést és oktatást mint a közboldogság mellözhetlen eszközét, legfőbb figyelme tárgyává teszi. — A gyermek és ifju nem marad mindig ugyanaz, mi most. Ők férfiak, családapák, földmivelők, polgárok, művészek, papok, katonák, tanárok, államhivatalnokok s több effélék lesznek. Ezek teendik a jövő álladalmat. Ezek tehát a társaság igényei szerint kell, hogy előkészítettessenek, alkalmas tagokká képeztessenek. — De, miért lépek én föl oly tárggyal, mely már ép úgy a régi mint az újabb korú tudósok által több ízben igen jelesen megvitatott? —

Tekintve ezeket, az országok minden bölc s atyái azokra fordítottak mindenkor minden nélkülözhetlen rendszabásokat. A közép és újabb korban különféle szerzetes intézeteket gazdagon alapítottak, melyek akkor egyedül valának a tanulóintézetek, a tanodák, melyekben az ifjak tudományosan tanítottak, képeztek. Azonban ezen intézetek növendékei többnyire ismét papokká levének. Tizennegyedik században a pápailag megerősített s királyi pártolásban is részesült pálosok nemzeti szerzetébe, tudjuk a krónikából, hogy többnyire nemes és főnemes házak vagyonos fiai tudományos foglalkodás szeretetéből lépének. Tizenhetedik század harmadik negyedében (1666) hozott hazánkba a kegyes tanítórend is, melynek, mint tudjuk, a spanyol nemes származatu Kalazanti József, alapítója, ki hazájában a legdíszesb egyházi hivatalok és méltóságokkal ruháztatott fel. E rend azon nevezetes körülmény által különböztette meg magát: hogy az álladalomnak kevésbe került. Őt házat kivéve, mind egyes jótévőknek köszönő lételét. Ilyen a szegedi ház.

Mult tanévben bevezetőleg, felsőbb Rendelet folytán, előadni szerencsém volt akkori működésürket a megkezdett új tanrendszer nyomán, mind a tantárgyakat különösen, mind a fegyelmet illetőleg. Jelen évre nagy gymnasiumunk történeti vázlatát tűzém ki értekezésem tárgyául, részint hogy a t. c. közönség azzal, habár felületesen is, megismerkedhessék, részint hogy láthassa az akkori körülményeket, a mostaniakkal egybevetőleg a roppant különbséget minden tekintetben. Hogy ezt méltán tárgyalhassam, a legelső érdekes korra vezetem vissza tudnivágyó figyelmét.

Hazánkban a közoktatás a kereszténység kíséretében látogatta meg nemzetünket. A hány egyház, fára és klastrom keletkezett, ugyanannyi tanoda is léptetett életbe. Sz. István törvénye szerint minden tiz falunak kelle egy templomot építeni, a püspöknek azt pappal és könyvekkel ellátni *), hogy ez a nagyoknak az evangéliomot, kisdedeknek pedig a hit elemeit értelmezze, arra őket oktassa.

Kiterjedett az akkori fejedelmek atyáskodó gondossága a tudományos iskolákra is. Már az említettem első fejedelem az általa alapított főbb tanodákat a külföldi intézetek mintája szerint szerveztette. Van már ez első időkben nyoma az úgy nevezett közép (Gymnasium) és felső (Lyceum) iskoláknak. Van nyoma az egyetemnek (Universitas). És ez ösvényen haladtak tanügyre nézve a vegyes házakból származott fejedelmek alatt is jeles eldődeink. De ki győzne mindent, a tanügyhöz tartozót, fölemlíteni? a szegedi tudományos iskolák keletkezte lévén tüzetes célja történeti vázlatomnak, Hogy tehát attól messze ne távozzunk, szükséges ahoz mindinkább közelednünk. Azonban, úgy vagyok meggyőződve, hogy nem teendek érdektelen dolgot, ha már e tőre lépnünk okvetlenül kelle, ha az árpádok korából az első közép és feiső iskolák s az egyetem neveivel megismerkedünk, hogy lássuk, miként a csekély magból idővel óriási tölgyek, a csekély kezdetből nagyszerű dolgok lehetnek.

A középtanodák közt első helyet foglal a székes-**fehérvári**. Ez vala t. c. közönség a legelső középtanoda (Gymnasium), mely létét egyenesen Sz. Istvánnak köszöné. Második volt a győri, harmadik a minket közelebről érdeklött szomszéd csanádi, melyet sz. Gellérd püspök XI. században alapított. Ennek első mestere Valter, második Henrik nevü német, de magyarul is beszélő férfiak voltak. Van még, de igen vékony nyoma a budai és tapolcai (Miskolc mellett) középtanodáknak**) is. Többről a krónika hallgat. De e sötét században elég lehetett ez is, hogy a mivelődés csirája, mely a kereszténység behozatalával ültettetett el, üdvös hatással tényészsék. Mihez kitartó buzgalommal járultak az akkori szerzetek, a sz. benedekiek, és XIII-dik században a dömés és pálos rendiek. Felsőbb iskola Sz.-Márton- és Esztergomban; egyetem Veszprimben volt.

A középkor második időszakában, XIV. században, midőn t. i. az árpád nemzetsége után vegyes házakból származott fejedelmek uralkodtak, a hány klastrom, káptalan és püspöki egyház volt, épannyi monostori, káptalani és püspöki iskola létezett; Pécssett pedig minden kiváltsággal felruházott egyetem virágzott.***) Mennyire becsültettek már ez időben a tudományok, mutatja

*) Toldy F. m. nemz. irod. története I. k. 43 lap.

**) Toldy F. m. nemz. irodal. története I. k. 55. lap.

***) Nagy Lajos alapította.

azon bőkezű díjazás, mellyel a tanárok elláttattak. Csak az akkori pécsi püspököt, Vilmost idézem elé példakép, ki Bethini Galván nevű törvénytanárnak a városban (Pécsett) lakhelyül saját házát, jövedelméből pedig évenként háromszáz marka aranyat (1200 ez. frt.) és Yrugh nevű helységet adományozta.**) Ezt követék a jeles főpapnak utódai is, kiknek IX. Bonifác pápa megengedte, hogy az egyházi vagy polgári jogok tanárainak egyszer egyszer három prépostságot engedélyezhessenek.***) Nem hiányzott tehát már XIV. században egyes példa, hogy a tanárok illően elláttattak, fáradságaik méltányoltattak. Nem is csoda, ha ezen egyetem annyira virágzott, hogy tanulóinak száma olykor négy ezernél is többre ment. Még az ó-budai egyetemet említi a történelem, melyet a tudománykedvelő Zsigmond állított fel; de virágzása és egyéb érdekes körülményeiről mitsem hagyott emlékül a historia.

Ha az említettem században oly nagy volt az iskolák iránti buzgalom; legkevésbé sem kétkedhetünk, hogy az a Hunyady Mátyás fényes korában, XV. században, még fényesb térre emeltetett. Itt találkozunk már városi (elemi) iskolákkal, névszerint, Lippán, Szegeden, Pozsonyban, sőt Selmecen, Lőcsén, Kassán, Bártfán Gymnasiummal is.***) Nem kell felednünk, hogy a fennevezett monostori, káptalani és püspöki iskolák nem csak fentartattak folytatólag, sőt ez időszakban különösen a püspöki iskolák, virágzásuk tetőpontjára jutottak. A pécsi egyetem folyvást virágzott; versenytársul állítattott fel a pozsoni és a célba vett de Mátyás kora halála miatt nem létesíthetett világhírű budai. Negyvenezer tanulóra volt ez t. c. közönség tervezve!

De talán csodálják, hogy ennyi buzgóság közt még Szeged tudományos intézetnek nem örvendhetett. Ki a körülmények folyamát közelebbről ismeri, az, úgyhiszem, nem fog csodálkozhatni. Ekkor Szeged még nagyobb jelentékenységre nem vergődhetett, legalább lakosait tekintve, nem lehetének olyanok, kiknek kebleikben a tudományok iránt hajlam támadhatott volna, nem ismerék, legalább azt kell feltennünk, a tudományok nagy becsét, azért nem is érezék azok szükségességét.

A szomorú emlékü mohácsi vész minden eddigi fáradozások gyümölcseit fölemésztette. A haza mély gyászba döntetett. Sok iskola, mely már nagyban virágzott, bezárattott. A főpapok, kik leginkább buzgólkodtak a nevelés és iskolaügy mellett, az említettem gázos esemény után meggyérültek. Ily mostoha körülmények közt, milyeket eléállít a történelem, nem csodálkozhatni, ha azt mondom, hogy ez időben — a XVI. században — buzamosb életre nem vergődhettek; a figyelemnek egész más, mint az iskola lehetett tárgya. Fenmaradt mindazáltal még e nagy csapás után is a már nehányszor említettem pécsi egyetem, Oláh Miklós esztergomi érsek pártolása által; sőt Nagy-Szombatban is ő állított fel iskolákat. Dallos Miklós győri püspök Győrött, Draskovich György püspök Szombathelyen, Veránc Antal egri püspök Egerben.****)

XVII. században, midőn szabadabb fejlődésre vergődhetett a haza, iskoláink is mindinkább szaporodának. Így, hogy egyebeket ne említsék, csak a besztercebányai (1688), breznobányai

*) Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében 201. lap.

**) Toldy magyar irodalom története I. k. 133. l.

***) Ugyanott II. k. 17. l.

****) Az egyházi rend érdeme M. orsz. történetében 378. l.

(1673), budai (1687), az academiával, körmöci (1649), kőszegi (1684) *Gymnasium*okat hozom fel tanúkul, hogy lássuk, mikép állhattak a középtanodák számokra nézve.*)

Hogy Szeged ez időben nem volt azon szerencsés városok sorában, melyek a tudományos miveltég eszközeinek örvendhettek: a háborús idők nyomasztó súlyai okozák. — Óhajtanék e tárgyban, különösen méltányosság tekintetéből, a szegedi közönséget érdeklőleg, terjedelmesebb lenni, ha az kissé túlságosb hosszadalma miatt unalmat nem szerzendne. Megkimélem tehát s nem vezetem vissza egészben az olvasót a legelső időkre; csupán azon indokokat sorolom elé rövid egyszerűséggel, melyek eléggé meggyőzhetnek mindenkit arról, hogy a súlyos idők elegendők lehettek a tanintézetek nélkülözésére, melyek által az ész világa földerítettethetett volna. A folytonos harcok és háborúk valának annak legtekintélyesb okai. —

Legelső csapás érte e derék várost a tatárok iszonyu dúlásai által XIII. században IV. Béla király alatt. Azok elvonultával a vidéken tartózkodott csehországi fekete seregnek ragadozásai s pusztító kártékonyaságai II. Ulászló király idejében XV. században. Ezt követte, mintegy huszonhárom évvel későbbben az ugynevezett paraszt zendülés XVI. század elején. Mely alkalommal a felzendült pörök Szeged városát tüzek ki martalékul; de a bátorszivű szegedieknek erős ellentállása őket pusztító szándokuktól visszaijeszté. Ezután tizennégy évvel a töröktől kelle csapást szenvedniök, kik városuk megtarthatásaért számosan áldozák fel életöket: azonban a nagyobb erőnek engedniök kellvén, a város a török jármába esett. A derék Szeged hős lakosai ekkor sem nyugvának, hogy a pogány igája alól kiszabaduljanak; Tóth Mihály akkori városbiró, különben igen vagyonos férfiú azon ürügy alatt, mintha Debrecenben szándékoznék állandó lakást választani, hogy Szegednek visszakerítését megkísérthesse, oda költözött. Itt kevés idő múlva Kasztald nevü császári főtisztnek kéré segítségét, a város visszafoglalására vezérül önkint ajánlkozván. A segély megadatott; de a török megsejdvén a kitűzött terv czélzatát, Budáról hasonlólag segélyt kér a basától és nyer. Ez által Tóth Mihály terve meghiúsult, mivel a sokkal nagyobb török had által a császári sereg megveretett, maga Tóth M. is csak ezer veszély közt mentheté meg életét, a Tiszán huszadmagával úszás által szerencsésen menekülhetvén: a többi részint leöletett, részint fogolyként Konstantinápolyba hurcoltatott.**)

XVI. századtól fogva XVII. század harmadik negyedéa túl (1686) birta a török hazánkat; mely idő alatt majd a törökök, majd magok a keresztények által sanyargattatott Szeged is. A lakosok szánya hazájok szomorú sorsát, a pogány ellenségen sokszor jelentékeny győzedelmeket vittak ki. 1686-ban Szeged városa a török járom alól kiszabadult. Az elszélyedt lakosok tüzhelyeikre visszatérének. Kifáradván a pusztító háborúk dúlásaitól, már csak a csendes béke után sovárogtak. Azonban alig kezdék élvezni a béke üdvös áldásait, ismét Rákóczy hadai által zaklattattak. Dulások és rablásoknak leve újlag Szeged városa színhelye. 1705-ben három egész hétig nyögtek ostronáik alatt. Miket dicséretes kitüréssel szenvedtek, s ha bár a külvárosok el-estek is, de a vár és Palánk a Császár birtokában maradtak. A császári katonák iránt ez idő alatt

*) Az egyházi rend érdeme Magyar. orsz. történetében 378. lap.

**) Vályi A. Magyar. orsz. leirása III. k. 335. l.

kitűnő gondoskodással valának. 1709 és 1710-ben dögvész által pusztított Szeged, melynek számosan levének szánandó áldozatai. — Nem csoda tehát, ha a magasztos tudományok áldásos malasztjait mindeddig nem éldelheték. A mindig jó indulatu lakosság ezektől sem idegenkedett. A körülmények tevék olyanná, milyen a harcok által fölizgatott, nagyban zaklatott és kizsákmányolt nép közönségesen lenni szokott.

XVIII. század vala Szeged városát illetőleg e részben legjelentékenyebb. Ezen század adott lételt azon tudományos intézetnek, melynek történeti vázlatát akarom eléállítani. Szerencsés és mindig áldást érdemlő ötlet vala, hogy a homály lassankinti széteszlatására tudós iskolák nyitásáraól gondoskodtak. Áldás hamvaikra a jeles elődöknek, kik levonandók a vastag tudatlenség fátyolát, iskolákat állítanak, örök időkre tartandókat! megízlelék azok kétségkívül már eleve azon hasznokat, melyek a tudományokból az emberiség egész életére háromlanak; megismerkedének a dicsőség ama fényével, melyet a tudományok üdvös hatásuknál fogva a közre árasztani szoktak; élvezék már ama gyönyört, mely bennünket a tudományok által kivívandó szerencse minden fokaira kísérni szok; nem feledék el végre azon boldogságot, melyet azok tiszta és komor időkbén a tudóstól soha meg nem tagadnak, megtagadni nem tudnak. Tudták ama jeles elődök, hogy nincs társaság, nem keletkezhetik akár legcsekélyebb helység, akár város, mely tudós férfiakat nem igényelne, kik tudományszerűleg törvényeket és szabályokat alkotnak, azok szerint élendők, létüket és vagyonaikat biztosítandók. Hogy e b. eml. elődök igen eszélyesen cselekvének, iskolákat állítván, azt csak az fogja tagadhatni, ki saját létéről lenne elég botor kétkelkedhetni.

Ekkor, a fentebb idéztem időbén, alapítatott tehát Szegeden a középtanoda, mely 1720-ban febr. 20-kán királyi helybenhagyás által megerősített 800 fr. díj mellett; jobb ellátás végett a plébániai jövedelem, miután ugyanazon évbén a plébánia is a kegyes rendiekre bizatott, hozzá adatván. És hogy ez alapítvány így véve elégséges lehetett, kisém kétkelkedhetik. Nagyszerű vala tehát a boldogult alapítók által a kegyes rendiekről gondoskodás!

Az alapítási év után 172½-bén csak két osztály -- az ugynevezett parva és principia -- nyittatott meg, míg majd 172¾-bén poesis és rhetorica. Mikép karoltatott fel már zsengejében ez új tanintézet, igazolja, mint alább látni fogjuk, az iskolák népessége. Miből egyszersmind láthatni, mily óhajtott, mily szükséges vala annak létrehozatala; láthatni azon buzgóságot, melylyel a szegedi nép a tanítás után sovárgott; de láthatni egyszersmind tanárok részéről is a tanítási hevet, melylyel az üzetett, és azt, hogy a legtávolabb vidékről jött tanulók hasonló örömmel karolák fel az iskolákat, melyeket oly sokáig nélkülözniök kellett.

1788-ig a kegyes rendiek mint lelkészcek és tanítók működtek Szegeden. Ekkor, felsőbb Rendelet folytán, a plébániától elmozdittatván, egyedül az iskolák mellett tartattak meg. Így elesvén a plébániai jövedelemtől, egyedül a fenérintett 800 ftra szorittattak; mely öszveg, minthogy hat egyén (egy főnök és öt tanár) ellátására nem vala elegendő, 100 fttal szaporittatott. 1790-bén növekedvén a drágaság, 600 frrtal nagyobbítatott az alapítvány, mely tartott 1792-ig. Ekkor a gondos elődök a gymnasium hat osztályához még kettőt igyekvének csatolni, azaz: feltanodát vagyis Lyceumot állítani.

Az 1793-ki év új korszak vala a szegedi iskolákra nézve. 1792-ben t. i. b. eml. Ferenc 24,241 sz. a. nov. 2. kelt kegyelmes leiratánál fogva, Szeged városának a feltanoda ügyében fölterjesztett folyamodványát megerősítvén, ez a kegyes rendiekkel szaporítandó tanárok tanítására nézve új szerződésre lépett, melynek erejénél fogva 12 tag részére 2600 ft folyó pénzben, évnegyedenkint fizetendő, határoztatott. Ide járult még az, hogy a lak fentartása és mindennemű iskolai szükségletek pótlása is a városé legyenek. 1802-ben a feltanodában hitszónokot (exhortatort), ki egyszersmind vallástanár lenne, alapított; 1818-ban pedig, mivel a vallástanár akkori felsőbb Rendeletnél fogva, a magyar nyelvet is tanítani köteleztetett, részére évi díj határoztatott. Ezekből ismét látjuk, hogy a t. c. Tanács és városi képviselő polgárság, a mint a szellemi szükség igénybe vette az anyagot, soha el nem voná munkás tanáraitól a nélkülözheilen segílyt.

Ezt méltánylandónak, úgy hiszem, megbocsát a t. c. közönség, ha legalább hálatiszteletből fölhozom azon jótékonyan gondolkodó és jó hatással működő jeles elődök emlékét,*) kik a hálás utódok előtt utánzás és tiszteletkép fölrovattak az enyészetlen keblek mélyeiben, hogy nagyszerű tetteiket fenragyogtathassák, azokkal büszkélkedhessenek, s a megszilárdított magasztos tettet, ha alkalmok nyílik, növelhessék, gyarapíthassák. Áldás a dicső férfiak hamvaira, hogy békén nyugodjanak a hamvaikban is feledhetlenek! Hány ezer gyermeket és ifjat hozatátok ti ki a sötétség tömkelegéből! Ha neveiket fen nem tartja vala is a szorgalommal szerkesztett névlujstromzat; eléggé igazolná azon számtalan szerencsések tömege, kik, messze vidékről jövéen, s a fölvilágosító tudományok által kiképezve magoknak előleges állásokat biztosítván, százakra jótékonyan hatottak.

De már ha megemlékeznünk kelle azokról, kiknek első keletkeztét köszöni tanintézetünk: talán nem rovanóják föl hibául, ha ezen intézet első munkásainak emlékét is tiszteletből ily fényes alkalommal fölmelegíteni el nem mulasztom. Lássuk hát csak a legelsőket:

172¹/₂—1730-ig volt tanár Pécsy Domonkos k. rendi növendék pap az úgy nevezett parva és principiában. 172²/₃-ban, midőn a Syntaxis és Grammatika megnyittatott, tanító volt ugyanaz. 172³/₄-ben volt Frigyes nevű k. r. növ. pap. 172⁴/₅-ben a Poesis és Rhetorika megnyitásakor Jakab nevű áldozár. 172⁵/₆-ban Chrysostomus. Továbbá: Henrik, Dienes, Jakab, Demeter, Péter, Tamás, Sámuel, Leopold, Rajmund, Jeromos, Bernát s több mesterek.

Iskolafelügyelők **) 172¹/₂-ben Kubránszky László (két izben volt rendfőnök) 1723—1728-ig. Denka Sándor (ez alatt nyittatott meg a Syntaxis és Grammatika). 1729—1732-ig Bencsik Gábor. 1733 és 1734-ben Pécsy Domonkos. 1735—1738-ig Bieleczky Ágoston (1738-ki Junius hóban kiütött a dögvész és tartott 1739-ki aprilisig). 1739—1742-ig Molnár Máté (1740-ben ismét kiütött a dögvész és az iskolák bezárva maradtak 1741-ki Majus 1-ig). 1743-ban ismét Denka Sándor. 1744-ben Rosinszky Ambrus. 1745 és 1746-ban Zbrojni Konrád. 1747-ben Frank Ernő. 1748-ban Szabó Lukács. 1749—1753-ig Lality Elek (szegedi születés). 1754-ben Rátay Egyed. 1755-ben Tapolcsányi Gergely Pál (rendfőnök volt). 1756 és 1757-ben Petraskó Sándor. 1758—1761-ig Szepesy Vazul. 1762-ben Lukács Rókus. 1763

*) Temesváry János volt az iskolák felállításakor főbíró.

**) Felügyelőknek vagy Praefectusoknak nevezettek a most igazgatóknak nevezett egyének.

és 1764-ben Rátay Egyed (mint feljebb). 1765-ben Zsigmondovics Illyés. 1766-ban ismét Rátay Egyed. 1767 és 1768-ban Korecz Orbán. 1769-ben Pek Damascén. 1770 és 1771-ben Árky Bernát. 1772—1783-ig Szluha Ferenc szegedi (1777-ben kezdődött az úgynevezett directori cím). *) 1784-ben Szeitz Antal (ideiglenes igazgató). 1785—1790-ig Szablik István. 1791—1802-ig Egerváry Ignác (Ennek igazgatósága alatt 1793-ban épített, alapított és a b. eml. Ferenc ap. kir. felsőbb helybenhagyása által erősített meg a Lyceum, melyben első tanárok voltak: maga az igazgató — szükségből — mint mennyiségtanár; Szücs István György bölcsészettanár, ki később egyetemi tanár lett; Bielek László történettanár; kikhez következett évben természettan-oktatóul járult Valla Jácint Ignác. 1803-ban Murányi Ignác Márton. 1804 és 1805-ben Rakóvszky Gergely. 1806—1809-ig Stróbl György. 1810—1813-ig Szenczy Elek. (1810-ben épített fel házunk, mely azelőtt hat rongyos szobából állott s kétségkívül onnét szállott reá a hat rongyos nevezet.) 1814-ben Guul János. 1815—1819-ig Karácsonyi Ince. 1820—1829-ig Gubiczer Ferenc. 1830—1832-ig Spányik Glycér. 1833—1839-ig Deáky Károl. 1840 és 1841-ben Gruber József. 1842 és 1843-ban Katona Mihál Dienes. 1844—1848-ig Horváth Cyrill (most pesti tanodaigazgató). 1849^{3/5}-ben Sümeghy Pál. 1849^{5/30}-tól fogva Nagy Márton.

Örök emlékü Mária Theresia a tudományok fölvirágzása tekintetéből az országot nyolc — József Császár pedig öt iskolai kerületre osztotta, minden kerületnek, az ország nagyjából egy főigazgatót nevezvén, ki a kerületbeli iskolákat őrszemmél kísérené, úgy mindazáltal, hogy az a helytartótanácsból, mely az iskolai bizottmány elnökével ő felsége helyét pótolná, függjön. Ilyen iskolai kerület volt a nagyváradí, melyhez tartozott a szegedi fel- és közép-tanoda. Ezen kerületben 1777-től fogva következő jeles nevek említetnek mint főigazgatók: u. m. gr. Károlyi Antal. Gr. Haller József. Tokody György kanonok. Lajcsák Ferenc nagyváradí püspök. Lonovics József csanádi püspök. Fábry Ignác püspöki helynök, most kassai megyés püspök.

1849^{5/30}-ki nov. 18-tól fogva aug. 16-ig ideiglenes felügyelő volt Kreminger Antal prépost, s helybeli lelkész. Cseh Edvard cs. kir. min. biztos, a nagyváradí kerületben mint főigazgató. 1850^{1/1}-ki September hótol fogva a Pestkerülethez tartozik. Ezen kerületben főigazgató volt Koller N. cs. kir. min. biztos úr. Jelenleg Augusz Antal pestmegyei főnök úr. Felügyelők: Kovács Pál, jelenleg Grinaeus Alajos urak.

Lássuk végre az iskolák népességét s kísérjük figyelemmel keletkeztétől, és tapasztalni fogjuk, hogy első idejétől fogva folytonosan virágzott. S ebből meggyőződhetünk, hogy a tudományok meleg kebelre találtak Szegeden s szép hatásukat soha nem téveszték, mert bőven megtermették a gyümölcsöt, melynek magva kezdetben csak igen csekély vala.

A tanintézet megnyitása évében 1721^{1/2}-ben parva és principiában volt 110 tanuló. — 1723-ban hozzá adva Syntaxist és Grammatikát 140. — 1724-ben mind a hat osztályban 195.

1725-dik évben volt . . .	266 tanuló.	1728-dik évben volt . . .	239 tanuló.
1726 „ „ „ . . .	281 „	1729 „ „ „ . . .	222 „
1727 „ „ „ . . .	300 „	1730 „ „ „ . . .	160 „

*) 1783-ban emeltetett királyi gymnasiumi rangra.

1731-dik évben volt . . .	262	tanuló.
1732 „ „ „ . . .	295	„
1733 „ „ „ . . .	317	„
1734 „ „ „ . . .	227	„
1735 „ „ „ . . .	255	„
1736 „ „ „ . . .	293	„
1737 „ „ „ . . .	291	„
1738 „ „ „ . . .	302	„
1739 „ „ „ . . .	106	„
1740-ben a dögvész miatt az iskolák bezá- rattak, és csak 1741-ki majus 1-jén nyit- tattak meg 121 tanulóval.		
1742-dik évben volt . . .	251	tanuló.
1743 „ „ „ . . .	194	„
1744 „ „ „ . . .	289	„
1745 „ „ „ . . .	230	„
1746 „ „ „ . . .	271	„
1747 „ „ „ . . .	253	„
1748 „ „ „ . . .	392	„
1749 „ „ „ . . .	334	„
1750 „ „ „ . . .	405	„
1751 „ „ „ . . .	321	„
1752 „ „ „ . . .	374	„
1753 „ „ „ . . .	358	„
1754 „ „ „ . . .	229	„
1755 „ „ „ . . .	298	„
1756 „ „ „ . . .	296	„
1757 „ „ „ . . .	313	„
1758 „ „ „ . . .	313	„
1759 „ „ „ . . .	398	„
1760 „ „ „ . . .	401	„
1761 „ „ „ . . .	424	„
1762 „ „ „ . . .	445	„
1763 „ „ „ . . .	377	„
1764 „ „ „ . . .	413	„
1765 „ „ „ . . .	371	„
1766 „ „ „ . . .	345	„
1767 „ „ „ . . .	449	„
1768 „ „ „ . . .	441	„

1769-dik évben volt . . .	408	tanuló.
1770 „ „ „ . . .	326	„
1771 „ „ „ . . .	330	„
1772 „ „ „ . . .	323	„
1773 „ „ „ . . .	305	„
1774 „ „ „ . . .	303	„
1775 „ „ „ . . .	263	„
1776 „ „ „ . . .	299	„
1777 „ „ „ . . .	303	„
1778 „ „ „ . . .	234	„
1779 „ „ „ . . .	198	„
1780 „ „ „ . . .	176	„
1781 „ „ „ . . .	173	„
1782 „ „ „ . . .	158	„
1783 „ „ „ . . .	156	„
1784 „ „ „ . . .	180	„
1785 „ „ „ . . .	145	„
1786 „ „ „ . . .	133	„
1787 „ „ „ . . .	94	„
1788 „ „ „ . . .	99	„
1789 „ „ „ . . .	99	„
(a tanulók csekélyebb száma az ekkor be- hozott tandíjnak tulajdonított.)		
1790-dik évben volt . . .	90	tanuló.
(e szám volt a legkisebb, mióta a szegedi gymnasium fenáll.)		
(178 ⁸ / ₉ és 178 ⁹ / ₉₀ -ben németül irattak az iskolai értesítvények.)		
1791-dik évben volt . . .	143	tanuló.
1792 „ „ „ . . .	189	„
1793-ban nyitattott meg a feltanoda, mely- ben azon évben tanuló volt 16. középtano- dában 241.		
1794-b. feltanodáb.	58	középtanodáb. 292
1795 „ „	52	„ 234
1796 „ „	71	„ 257
1797 „ „	91	„ 281
1798 „ „	96	„ 269
1799 „ „	148	„ 339

1800-b. feltanodáb. 170 középtanodáb. 402	1828-b. feltanodáb. 290 középtanodáb. 445
1801 „ „ 167 „ 372	1829 „ „ 257 „ 420
1802 „ „ 176 „ 396	1830 „ „ 215 „ 364
1803 „ „ 167 „ 421	1831 „ „ 212 „ 328
1804 „ „ 183 „ 430	1832 „ „ 236 „ 366
1805 „ „ 199 „ 450	1833 „ „ 232 „ 372
1806 „ „ 173 „ 403	1834 „ „ 249 „ 413
1807 „ „ 154 „ 440	1835 „ „ 256 „ 400
1808 „ „ 159 „ 466	1836 „ „ 250 „ 450
1809 „ „ 150 „ 502	1837 „ „ 228 „ 408
1810 „ „ 184 „ 511	1838 „ „ 237 „ 432
1811 „ „ 175 „ 515	1839 „ „ 272 „ 402
1812 „ „ 164 „ 511	1840 „ „ 259 „ 417
1813 „ „ 195 „ 571	1841 „ „ 244 „ 373
1814 „ „ 182 „ 551	1842 „ „ 251 „ 474
1815 „ „ 158 „ 508	1843 „ „ 204 „ 476
1816 „ „ 155 „ 308	1844 „ „ 196 „ 501
1817 „ „ 129 „ 315	1845 „ „ 213 „ 517
1818 „ „ 152 „ 344	1846 „ „ 224 „ 559
1819 „ „ 160 „ 414	1847 „ „ 228 „ 490
1820 „ „ 173 „ 385	1848 „ „ 222 „ 448
1821 „ „ 170 „ 394	1849-ben a feltanoda forradalom miatt zár- va volt; középtanodában 241
1822 „ „ 202 „ 406	1850-b. feltanodáb. 86 középtanodáb. 177
1823 „ „ 222 „ 434	Az új tanrendszer életbeléptetése.
1824 „ „ 255 „ 464	1851-ben felgymn. 155 algymn. 114
1825 „ „ 245 „ 485	1852 „ „ 162 „ 134
1826 „ „ 245 „ 484	
1827 „ „ 292 „ 439	

És így 130 év alatt oktatást nyert Szegeden a fel- és középtanodában = 53725 tanuló.

A tanintézet virágzása igazolva van, eléállítván a hiteles lajstromot évenként és öszvesen. A közbeesett pár évi csökkenés okát is adám. A négy utolsó évet mentik a fölmerült ismeretes körülmények. Mi idő haladtával helyreépíttethatni fog.

Ez eléállítás egyszersmind igazolja azt, hogy az alapító elődök jeles utódainak sem lehet a tanintézet felállítását megbánhatni alkalmok, oly tekintélyes számmal képeztetvén évenként a serdülő ifjuság. De annál nagyobb oka van hálára a Szeged nagy kiterjedésű vidékének, hogy a jeles város nagyszerűen gondoskodott annak magzatainak neveléséről is, azokat kebelébe mindig örömmel fogadván, smintsaját gyermekeit pártolván. Oka van, mondom hálára, a legújabb időkig. Számúzhette volna kebeléből a tudományokat, midőn felsőbb Helyről azok megtartására általam felszólított; de nem: a macedoni Fülöpöt követé nagylelkűleg, ki a világ legtudósabb vá-

rosát, Athenét, meghódítván, leronthatta volna; de nem, mivel a művészetek széke s a tudományok lakhelye volt, azt lerombolni nem hagyta. Szeged annyi éveken át virágzott tanintézetét újlag felkarolá, mi a nagy tek. Tanács 4602. sz. a. 1850-ki octob. 4-kén kelt válaszának rövid kivonatából kitetszik. „Tisztelt uraságodnak“, így szól az igazgatóhoz irt válasz, „f. év (1850) szeptember hó 28-kán kelt és a N.-Várad kat. kerület iskolai Hatóságtól érkezett ministeri rendeletet közlő hivatalos megkeresése nyomán van szerencsénk özennel válaszolni, hogy (nyolc osztályt értvén) valamint eddig a növendékek kiképzésére szükséges költségek viselésétől soha sem idegenkedett, úgy jövőben is tehetségeihez képesti igazságos mértékben reá esendő költségek elviselésében áldozatkészségét bebizonyítani el nem mulasztandja“ stb. stb.

És a nemes Tanács, a községi képviselő Tanácscsal kezet fogva, nagyszerű ígérétét már legújabbán is igazolni sietett. Azon kivüli, hogy a természettan-oktatót nt. Tóth János urat, buzgó tanítási körben szerzett érdemeit tekintve, a város elemi iskolák igazgatójává, felsőbb Helyre kineveztetés végett sikeres pártolással ajánlá; a tanárok jelen körülményeit s az idő mostoha viszonyait méltányolván, noha nyomasztólag hat reá a körülmények súlya, mind a tanárok általános szerződési ellátásuknak javítását, mind az egyesek személyes jutalmi vigasztalását örömmest eszközölni igyekezett. Fogadja e dicséretes elismerésért az összes tanároknak ünnepélyes háláját. Legyen biztosan nyugodt; miszerint a nagyszerű vállalatot, melyet elődeinktől öröklénk, oly híven kezelendjük, miként lelkiismeretes eljárásunk utólagos megbánást ezután is nehezen szürend.

Nagy-gymnasiumi statisztikai adatok.

1) A rendes tantárgyaknak tanárok közti felosztása.

Tanárok	Tantárgyak	Osztályok	Heti tanórák száma
Nagy Márton	Magyarirodalom története s Ékesszólástan.	5. 6. 7. 8.	8
Tóth János	Természettudományok.	5. 6. 7. 8.	16
Hoffmann Ignác	Latin, német és görögnyelv.	3. 4. 5. 6. 7. 8.	20
Tegó Alajos	Hittan és Latinnyelv.	5. 6. 7. 8.	12
Végh János	Történelem és földrajz. Latinnyelv	5. 6. 7. 8.	16
Rohrer Antal	Görögnyelv és bölcsészeti Előtan.	5. 6. 7. 8.	16
Való József	Mennyiségtan. Latinnyelv.	5. 6. 7. 8.	16
Söjtöry Zsigmond	Hittan. Latinnyelv.	1. 2. 3. 4.	13
Petlanovics Alajos	Történelem és földrajz. Latinnyelv.	1. 2. 3. 4.	17
Berzay Elek	Magyar- német- s latinnyelv.	1. 2. 3. 4.	20
Csákós Elek	Természettudományok. Latinnyelv.	1. 2. 3. 4.	18
Bartos Ignác	Számtan. Görögnyelv.	1. 2. 3. 4.	16

Rendkívüli tanárok:

1. N. e. g. vallástanár: Vukovics Sándor, lelkész.
2. Hébevallástanár: Löv Lipót, izr. főrabbi.
3. Francianyelvtanár: Bernstein Ferdinand, világi.
4. Rajztanár: Stech Alajos, kegyes rendi tag.
5. Szépirástanár: Nagy Márton és Csákós Elek, mint feljebb.

2)

Tanári személyzet			Előadá- si nyelv	T a						
				Az osz- tály- ban	Nyilvános		Magános		Öszvesen	
Állása	Egy- házi	Világi			t a n u l ó k					
				I.	II.	I.	II.	I.	II.	
				fél év		fél év		fél év		
Igazgató . . .	1	—	M a g y a r	I.	50	46	—	4	50	50
Rend. Tanár . .	11	—		II.	31	31	1	1	32	32
Helyettes . .	—	—		III.	28	28	—	—	28	28
Rendkívüli . .	3	1		IV.	23	23	1	1	24	24
Öszvesen .	15	1		V.	35	32	1	1	36	33
				VI.	36	35	2	2	38	37
				VII.	43	35	1	—	44	35
				VIII.	50	48	—	1	50	49
					296.	278.	6.	10.	302.	288.

Megjegyzendő: a) hogy az iskolák fentartása, úgy a tanárok ellátása is a városi köz-
taneszközökre fordítatik.

n u l ó k

Nemzetiség				Vallás felekezet								Közöttük									
Magyar		Német		Szláv		Rom. kathol.		Egyes. görög		N. egy. görög		Ágostai Helvet vallásu		Izraelita		Tandijas		Tandijmentes			
I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.		
félév		félév		félév		félév		félév		félév		félév		félév		félév		félév			
36	38	10	8	4	4	39	35	—	—	4	4	—	—	—	—	7	11	14	14	36	37
28	28	2	2	2	2	26	26	—	—	2	2	—	—	—	—	4	4	6	6	26	26
26	26	1	1	1	1	22	22	—	—	1	1	—	—	—	—	5	5	7	7	21	21
21	21	1	1	2	2	20	20	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	7	7	17	17
31	28	1	1	4	4	31	28	—	—	3	3	—	—	—	—	2	2	16	14	20	19
31	30	5	5	2	2	34	34	1	—	2	2	—	—	—	—	1	1	18	18	20	19
39	31	3	2	2	2	36	30	—	—	1	1	1	1	—	—	6	3	12	10	32	25
41	39	1	2	8	8	41	39	1	1	5	5	—	—	1	1	2	3	19	17	31	32

253. 241. 24. 22. 25. 25. 249. 234. 2. 1. 20. 20. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 29. 31. 98. 92. 204 196.

pénztárból eszközöltetik; b) a tandij a városi tanácsnak adandó számadás mellett az iskolai

3) T a n t e r v 1 8 5 1 - 2 -

Osztály	Vallástan	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv
I.	11 et. 2 óra.
Ker. kat. hit-remény-oltári és penitenziatartás szent-ségeiről. Kézikönyv: öreg katekizmus.
Tan. Söjtöri Zsigmond.	Het. 8 óra.
Alaktan I. rész. Elemi latin-nyelvtan Szepesy Kihner után. Fordítások, elemzések. Latin gyakorlatok Berzay után.
Tan. Berzay Elek.	—	Het. 2 óra.
Betűtan, helyesírás, szókép-zés, névragozás. Írás, olvasás, szavalás. K. k. Elemi magy. nyelvtan I. osztály. és Trautwein János olvasókönyve.
Tan. Berzay Elek.
II.	2 óra.
Ker. Szeretet és Szentségekről általában, különösen: keresztesség, Bérmálás, oltári Szentség, Penitenziatartás. K. k. öreg katekizmus.
Tan. Söjtöri Zsigmond.	Het. 8 óra.
Alaktan ismétlése és folytatása I. II. rész Szepesy szerint. Elemzések és fordítások. Latin gyakorlatok Berzay után.
Tan. Csákos Elek.	—	2 óra.
Név és igeragozás. Egyéb beszédrészek. Írás, Olvasás, elemzés, szavalás. K. k. Elemi m. ny. II. oszt. Trautwein Ján. olv. könyv.
Tan. Berzay Elek.
III.	2 óra.
Szentségek általában és különösen. Keresztény igazság és négy utolsó dolgok. K. k. öreg katekizmus.
Tan. Söjtöri Zsigmond.	5 óra.
Szógyeztetés és szóvonzat. Latin nyelvtan III. folyam. Fordítás. Olvasás. Corn. Nepos.
Tan. Petlanovics Alajos.	4 óra.
Alaktan a tiszta jellemű igék-ig. Fordítások és szavak tanulása. K. k. Elemi hellel nyelvtan Szepesy.
Tan. Bartos Ignác.	2 óra.
Szógyeztetés és szóvonzat. K. k. Szókötés III. osztály. Elemzés, szavalás.
Tan. Berzay Elek.
IV.	2 óra.
Az isteni kinyilatkoztatás „ker. kat. relig. tudomány” című k. után.
Tan. Söjtöri Zsigmond.	5 óra.
Igemódok és hangmértan III. IV. folyam. Olvasás és magyarázás: Jul. Caes. 2 Curt. Ruf. Ovid.
Tan. Söjtöri Zsigmond.	4 óra.
Alaktan a tiszta jellemű igék-ig. K. k. Szepesy.
Tan. Hoffmann Ignác.	2 óra.
Szóragozások külön fajtái. Szavalás. K. k. m. Helyesírás és szóragozás.
Tan. Berzay Elek.
V.	2 óra.
Keresztény igazság, Isten iránti kötelességek, ker. kat. relig. tudomány című k. szerint.
Tan. Tegó Alajos.	4 óra.
Cic. beszéde p. Rosc. Amer. Hannibal. ad Scipion. Scythar. ad Alexand. Pro Lege Manilia.
Tan. Hoffmann Ignác.	4 óra.
A rendes hajlítások ismétlése és folytatása. Szavak tanulása. K. k. Szepesy.
Tan. Rohrer Antal.	2 óra.
Írály- és Szónoklattan. Szavalás. K. k. Ékes szolástan Szvorényi. Olvas. Szaváló Nagy M.
Tan. Nagy M.
VI.	2 óra.
A ker. embernek önmaga és mások iránti kötelességei. Ugyanazon könyv szerint.
Tan. Tegó Alajos.	4 óra.
Sallustius és Virgilius Latin irodalm. szemelvények című könyv szerint.
Tan. Tegó Alajos.	4 óra.
Ismétlése és folytatása az előbbennek. M. I. végzetű igék. Fordítások. K. k. Szepesy.
Tan. Rohrer Antal.	2 óra.
Magyar irod. története Ó és középkor I. és II. időszak Szerkesztés, elemzés. Toldy Fer. m. irod. tört. és Példatár.
Tan. Nagy M.
VII.	2 óra.
Ó és új szövetségi religio „Ker. kat. Rel. tudomány Szaniszló I. köt.” k. könyv szerint.
Tan. Tegó Alajos.	4 óra.
Sallust. Livius. Cic. Virgilius. Selecta lat. serm. exempl.
Tan. Végh János.	3 óra
I. Rész folytatása egészen. Fordítások. K. k. Szepesy.
Tan. Rohrer Antal.	2 óra.
Magy. irod. tört. folytattatik. Elemzés és szerkesztés. Toldy Fer. munkái szerint.
Tan. Nagy M.
VIII.	2 óra.
Hitágazattan ugyanaz. könyv II. kötet szerint.
Tan. Tegó Alajos.	3 óra.
Tacitus és Horatius. Select. lat. serm. exempl.
Tan. Való József.	3 óra.
I. Rész ismétlése, folytatása és bevezetése. Fordítások. K. k. Szepesy.
Tan. Rohrer Antal.	2 óra.
Magyar irod. folytattatik. Elemzés és szerkesztés. Toldy Fer. munkái szerint.
Tan. Nagy M.

d i k i t a n é v r e.

Német nyelv.	Történelem és Földrajz.	Mennyiségtan, és bölcsészeti Előtan.	Természettudományok.	Heti órák.
2 óra.
Betűtan. Nevek és igék Alaktana. Olvasás, írás. Toepler szerint.
Tan. Berzay Elek.	3 óra.
Általános földrajz. K. k. Földrajzi alapvonalok. Pesten 1850.
Tan. Petlanovics Alajos.	3 óra.
Szám és alaktan. K. k. Elemi számtan Barcs I. r. Mértan elemei Szabóky.
Tan. Bartos Ignác.	2 óra.
Természettudományok. Ember és emlős állatok. Madarak. stb. K. k. Természettörténet Budán 1846.
Tan. Csákós Elek.	22.
2 óra.
Alaktan ismétlése és folytatása. Olvasás, írás, fordítás. Toepler szerint.
Tan. Berzay Elek.	3 óra.
Egyetemes történelem. Ó-kor. K. k. Pütz fordítása. Vincze Paulintól.
Tan. Petlanovics Alajos.	3 óra.
Szám- és Mértan folytatása ugyan azon k. könyvek szerint.
Tan. Bartos Ignác.	2 óra.
Képletek, halak, bogarak stb. K. k. Ugyanaz.
Tan. Csákós Elek.	22.
2 óra.
Névalaktan bővebb előadása. Olvasás, írás, fordítás. Steinacker és Mozart I. r. szerint.
Tan. Hoffmann Ign.	3 óra.
Középkor. Osztrák birodalom történet földrajzzal. K. k. Pütz fordit. és Bucsanszky.
Tan. Petlanovics Alajos.	3 óra.
Szám- és Mértan. A 4 közönséges algebra. műtétel, hatvány, gyökönás stb. Marán után mértan. Kör s a bele vagy körülé irandó idomok stb. Szabóky után.
Tan. Bartos Ignác.	3 óra.
Növény és ásványország K. k. ugyanaz. Természettan. Testek közös sajátosságai; vegy- hévtan stb. K. k. Lutter.
Tan. Csákós Elek.	24.
2 óra.
Folytatása az előbbi bővebb előadásnak. Olvasás, írás, fordítás. Steinacker és Mozart I. r.
Tan. Hoffmann Ign.	3 óra.
Folytatása az előbbinek. K. k. ugyanaz.
Tan. Petlanovics Alajos.	3 óra.
Szám- és Mértan. Viszonyok. Arányok, első fokú egyenletek. I ismeretl. Marán után. — Mértan. Lapmértanból háromszögmértanig. Szabóky után.
Tan. Bartos Ignác.	3 óra.
Természettan: folytatása az előbbinek; a testek egyensúlya, mozgása, a hang. Lutter után.
Tan. Csákós Elek.	24.
2 óra.
Nevek kimerítőbb alakta. Olvasás, írás, fordítás. Steinacker és Mozart I. r.
Tan. Hoffmann Ign.	3 óra.
Egyetem. tört. Ó-kor földrajzzal. Görögök és Rómák régiségeivel. K. k. Világtört. Schröck I. k. és Pütz fordítása.
Tan. Végh János.	4 óra.
Betűvetés egész a törtekig bezárólag. Mértan: Lapmértan. K. k. Koretz elemi mennyiségtan.
Tan. Való József.	3 óra.
Természettudományok. Állat-, növény és ásványtan. K. k. Természettudományok elemei. Hanák János.
Tan. Tóth János.	24.
2 óra.
Nyelvtan ismétlése. Olvasás, írás, fordítás. Steinacker és Mozart szerint.
Tan. Hoffmann Ign.	3 óra.
Középkor földrajzzal. K. k. Bolla M. és Pütz.
Tan. Végh János.	4 óra.
Betűvetés: egész a Viszony számok használatáig bezárólag. Mértan: Lap- tömör és háromszögmértan. K. k. Koretz.
Tan. Való József.	3 óra.
Természettan: A testek közös sajátosságai, vegy- és hévtan. Villany- és delectan. K. k. Schirklhuber Természettan alaprajza.
Tan. Tóth János.	24.
2 óra.
Nyelvtan ismétlése. Irodalom kivonathoz kéziratos. Olvasás, írás, fordítás. Steinacker és Mozart szerint.
Tan. Hoffmann Ign.	3 óra.
Közép és újabb kor földrajzzal. K. k. Bolla M. és általános földrajz. Pesten 1848.
Tan. Végh János.	3 óra.
Betűvetés. Ismétlés és folytatás a Newton kétfajta tagig bezárólag. — Mértan. Ismétlés és folytatása az előbbinek. K. k. ugyanaz.
Tan. Való József.	5 óra.
Természettan: A merő, híg és terjedékeny testek egyensúlyáról, mozgásáról. Látvány s cillagászat. Természettani földrajz és tünettan. K. k. Schirklhuber Természettan.
Tan. Tóth János.	24.
2 óra.
Fordítások, elemzések Irodalom tört. kivonathoz, kéziratos után. Mozart II. Theil.
Tan. Hoffmann Ign.	3 óra.
Újabb kor földrajzzal, K. k. Ugyanaz.
Tan. Végh János.	2 óra.
Betűvetés és Mértan ismételve és folytatva. K. k. Koretz.
Tan. Való József.
2 óra.
Tapasztalati lélektan és alaki gondolatán Beck után.
Tan. Rohrer Antal.	5 óra.
Miként főleg a VII. oszt.
Tan. Tóth János.	24.

4) A pestkerületi tanodai Hatóságtól tanév folytán érkezett fontosabb Rendeleték:

I.

A gymnasiumról mult tanévben készített s ide bemutatott program (tanalaprajz) felsőbb helyen tetsző tudomásul vétetvén, cz. igazgatóság azzal értesítetik: miszerint annak egy példánya a cs. kir. közoktatási ministeriumhoz betekintés végett fölterjesztetett légyen. Pesten, september 20. 1851.

II.

A tanári kar értesítetik az őszi szünidőnek két hétteli meghosszabbításáról; minélfogva az hat hétre tétetik.

Ez úttal arra is emlékeztetik a tanári kar s az igazgatóság, hogy a tanterv a tanév második felére is készítendő, vagy a szükséghez képest kijavítandó s ekép fölterjesztendő leszen, melyben a szükséges változtatások az adott gyakoribb utasítások szerint eszközlendők, úgy hogy abban a tantárgyak, ezeknek az idő alatt végzendő részletes terjedelmök, az előadási órák száma mindegyiktől, az egyes előadók neve s általok adott órák összes mennyisége, a segéd tankönyvek s a t. kitétessenek. Pesten, február 10. 1852.

III.

A tanodai törvények szerkesztésére nézve többek közt következő szabályok adatnak útmutatásul:

1. A fegyelmi törvények a tanintézet természetéből önkint folyjanak, annak céljára irányzandók s a helybeli körülményekhez alkalmazandók.

2. A szervezeti terv 66. és 77-dik §§-ai figyelemmel fontolandók és gyakorlat közt szüntelen szem előtt tartandók.

3. A törvények oktatásképen a köteleességek élénk felfogása s érzete fölgerjesztésére s az áthágásokat s mulasztásokat elkerülhetlenül követő s egész életre kiható szomorú eredményeknek szivreható szavakkali ecsetelései legyenek.

4. Megjegyzendő az is, hogy a tanodán kívüli fegyelemre nézve a hatósági tanodai bizottmánynyal s a szülék, gondviselők s élelmezökkeli közösülés elkerülhetlenül szükséges s a t. Pesten, december 20. 1851.

IV.

A cs. kir. magyar Helytartótanácsnak, az újoncozás alkalmával a katonasághoz állítástól leendő fölmentésére — a tanodai ifjuságot illetőleg — egyebek közt következők a megjegyzendőek:

„A gymnasiumi bizonyítványokban az általános osztályjeggy az elhatározó.“

„Ha a tanodabai fölvetel az úgynevezett bölcsészeti tanulmányok nyomán történt, ama bölcsészeti évfolyam bizonyítványa leszen előmutatandó, melyből kitünjék, hogy erkölcsi tekintet-

ből az illető ellen mi sem fordult elő, és hogy az, az újoncozási szabályok szerint a hadi szolgálati fölmentésre megkivántató előmenetelt tanúsította. Pesten, január 17. 1852.

V.

Azon gymnasiumoknál, hol a magyaryelv, mint a tanulók anyanyelve, tanittatik, a cs. kir. közoktatási m. Ministerium f. é. február 23-kán ^{9700/238} sz. a. kelt leiratával a lecketerveknek összeállításánál előfordulható nehézségek eltávolítása végett szükségesnek tartá következőket rendelni.

A magyar és németnyelv tanítására összesen tüzessék ki:

az 1-ső osztályban s egész 4-ig hetenkint 5 óra.

„ 5-dik osztályban „ „ „ 4 „

„ 6-dikban egész 8-dik osztályig „ 5 „

Egy harmadik előnyelv, ha az a tanulásra nézve új, az 5-dik osztályon alul meg nem kezdhető; ha azonban azt a tanulók az életből valamennyire már ismerik, a 4-dik osztályban is taníthatatik.

A mennyire pedig különös viszonyok ezen tanterv irányában is némi változtatást igényelne, annak alapos kimutatása az egyes gymnasiumi lecketervekben előadandó.

A többi kötelezett tanszakokra nézve a kiszabott óráknak megszorítása meg nem engedhető. Pesten, martius 8. 1852.

VI.

A kath. gymnasiumoknál a nagy héli három napi ájtatosság iránt a cs. k. közoktatási m. ministerium f. é. martius 20-kán ^{2729/374} sz. a. kelt leiratánál fogva a gymnasiumi igazgatóságokat oda utasítja: miszerint azon ájtatos gyakorlatok, melyek által az ifjuság a penitentiartás és oltári szentségekhez méltókép elkészítetnek, ez után is folytonosan és pedig leglelküismeretesebb buzgósággal s a célnak megfelelőleg megtartandók s a t. Pesten, Martius 29-én 1852.

VII.

A pestkerületi tan. Hatóság a szalagok, sallangok sat. viselésére nézve a tanodai előljáróknak komolyan meghagyja: miszerint oda fordítsák igyekezetöket, hogy jó tanácssal, okos intéssel, s hol szükség, hivatalos tekintélylyel és a következmények élénk ecsetelésével a gondjukra bizott ifjuságot minden pajkos s betyár jelek s öltözetek viselésétől elvonják, elidegenítsék, sőt el is tiltsák, magok is jó példával előmenjenek. Pesten, martius 25. 1852.

VIII.

A cs. k. közoktatási m. Ministeriumnak f. é. martius 16-án ^{2571/350} sz. a. kelt leiratánál fogva a pestker. tan. Hatóságtól, az érettségi vizsgálatokra nézve némi kérdések feloldása kívántatik; — — — miután már semmi akadály nem forog fenn, minden egyes teljes gymnasiumoknál eszközözlendő érettségi vizsgálatok felügyelete a tanodai felügyelőkre bízattathatik. Pesten, martius 28. 1852.

IX.

A cs. k. közoktatási m. Ministerium, f. é. martius 15-kén^{2723/373} sz. a. kelt leiratával a gymnasiumi magányoktatás szabályozását illető s kellőleg módosított rendelvényt a gymnasiumok előjáróságaival szoros megtartás végett közölni rendelé, mi is mellékelve a cs. k. Helytartótanácsnak f. é. april 9-kén 6475 sz. a. kelt leiratához képest a pestker. tan. Hatóságtól egész kiterjedésben megküldetik. Pesten, april 14. 1852.

X.

A cs. kir. Helytartótanácsnak f. é. april 23-kán 7316. sz. a. kelt leirata folytán a tanodai Hatóság által meghagyatik az igazgatónak, hogy a VIII osztálytanulókat az ipartanodábai fölvételi vizsgálat végett serkentőleg figyelmeztesse a) a betűvetés, b) a légmér- és tömörtan, a lap és teke háromszögmértan stb. c) s a természettan szorgalmas tanulására. Pesten, april 26. 1852.

XI.

A cs. k. közoktatási m. Ministeriumnak f. é. april 23-kán^{8924/522} sz. a. kelt leiratánál fogva a tan. Hatóság utján meghagyatik az igazgatónak: hogy az alaprajzokban mindennemű nem követelt hosszadalmas előadások mellőztessenek -- azonfelül, hogy a nyomtatban közzétett alaprajzokból a m. Ministeriumhoz három példány az igazgatóságok által közvetlen fölküldendő; egyébkint mindegyik évi jelentéshez is egy példány csatolandó. Továbbá: a vallástanításról jelentés a vallásoktató által készítendő, és az igazgató által külön, az illető püspöki hivatalhoz véleményadás és a tanodai hatóságéhoz tovább küldés végett bemutatandó. Pesten, május 3. 1852.

XII.

A pestker. tan. Hatóság 857. sz. a. közli az érettségi vizsgálatokra szükségelt intézkedéseket. E rendelet szerint az írásbeli vizsgálat megtartandásának kezdete f. é. julius 26-kára tűzetik ki. Pesten. junius 21. 1852.

5) Taneszközök szaporodása,

Az iskolai könyvtár ez évben 54 különtárgy segédkönyvvel szaporodott, azonfelül paedag. folyóiratok és nevelési lapokkal.

Továbbá szereztettek: földképek, a mértanhoz szükséges eszközök, p. körzők, vonalok s a t.

Végre a természettanár számára 50 darabból álló jegecminta gyűjtemény hozatott.

Melyeknek ára mind a tarpénzből fődötetett.

Megjegyzendő: hogy a t. c. városi Tanács, minthogy a város a tanoda alapítója és fentartója, mult évi határozatánál fogva a vidéki szegényebb sorsu, de jó reményű tanulókat a tandíj fizetésétől jövőre is fölmentendi; — a **s z e g e d i e k** mind tandíjmentesek.

